

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

4. Միքայել Վ. Յովհաննէսեան՝ Հայկական Կրիկիոյ Բերդերն ու Բերդաբաղաբները: Վեներտիկ-Ս. Ղազար 1989: էջ 62+631: 256 սեւ եւ գունաւոր նկարներով: Քարտէսներ՝ 1.-Կրիկեան Եփրատական եւ Միջագետք Հայոցի Բերդերը՝ 428/429 էջերու միջեւ: 2.- Հայկական Կրիկիա, Բերդերն ու Բերդաբաղաբները եւ Գաւառները ԺԲ.-ԺԳ. Դարերուն:

Մեծածաւալ դիրքով հրատարակութիւն մը, խոստումի մը կատարումը՝ «Հայաստանի Բերդեր՝ հատորին ներածութեան մէջ խոստացած էինք հրատարակել աւելի ուշ, առանձին հատորով, նաեւ Հայկական Կրիկիոյ Բերդերու եւ Բերդաբաղաբներու նկարագրութիւնը»:

Հայկական Կրիկիոյ մասին կարճ տեղագրական եւ պատմական ծանօթ տուեալներէ ետք՝ էջ 1-30, տեղագրական եւ պատմական ծանօթութիւններ կը տրուին 150է աւելի բերդերու մասին, որոնց կը կցուին քանի մը բերդաբաղաբներու՝ Սիսի, Ատանայի, Տարսոնի, Այասի, Սելեւկիոյ եւ Կոռիկոսի մասին քիչ մը աւելի ընդարձակ ծանօթութիւններ:

Նկարագրուած են՝ Լեռնային Կրիկիոյ Բերդերը՝ էջ 31-216: Քարային Կրիկիա՝ 217-246: Դաշտային Կրիկիա՝ 247-312: Ասոնց կը յաջորդէ 313-427՝ Ծովային Կրիկիա: էջ 429-514՝ Եփրատական Փերդեր եւ Բերդաբաղաբներ: Յաւելուած մըն է էջ 515-554՝ Միջագետք Հայոցի Բերդեր բաժինը:

Աղբիւրներու Մատենագրութիւնը տրուած է՝ 617-620 էջերուն վրայ:

Տեղագրական Տուեալները հաւաքուած են այս հին ու նոր աղբիւրներէն, եւ քանի որ Մեծ. Հեղինակը անձամբ չէ տեսած իր նկարագրածները, պարտադրուած է գոհանալ ուրիշներու կարծիքներու մէկտեղումով: Այս տեսանկիւնէն դիտելով, Ալիշանի «Միսուան»-ի տուած տեղեկութիւնները տրուած են հոս մեծ մասով, սրբագրուած, կամ ճշդուած նորագոյն ուսումնասիրութիւններու լոյսով: Այս պատճառով ալ, տեղագրական բաժինը շատ տկար է: Պակասաւոր են ճարտարապետական տուեալները եւ չի գոհացներ յատկապէս զիջող բաժինը:

Պատմական մասի տեղեկութիւններուն համար աւելի ջանք տարուած է: Սակայն ամէն մարդ, երբ քննադատութեան համար գիրք մը ձեռք կ'առնէ, առաջին փորձը կ'ընէ իրեն ծանօթ քանի մը տեղեկութիւններ հոն անպակաս գտնելու: Այս աչքով նայեցանք Տարսոնի եւ Այասի բաժինն մէջ, եւ չգտանք հոն, որ Սիսի կողքին, այդ երկու շատ կարեւոր քաղաքները, իրենց սեպհական փողերանոցները ունեցած են:

Գիրքը ունի ֆրանսերէն լեզուով ամփոփում մը՝ էջ 553-590, որ շատ կարեւոր է օտար գիտնականներուն համար: Այս բաժինն մէջ, էջ 588 La Forteresse d'Alep նկարագրութիւնը, հայերէնին մէջ գտնել չկրցանք:

Շատ լաւ կազմուած են տեղանուններու եւ անձնանուններու ցանկերը՝ էջ 591-616:

Ամէն դէպքին, Մեծ. Հեղինակէն չէր կարելի աւելին պահանջել: Իր հնարաւորութիւններուն չափով մէկտեղած է հոս ամէն տեղեկութիւն: Ապագային, տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարելու հնարաւորութիւնը ունեցող խուզարկուներու համար սակայն, շատ կարեւոր գործ մըն է ներկայս, ամփոփ հանրագիտարան մը Կրիկիոյ ամրութիւնները ուսումնասիրելու համար:

Հ. Օ. ՍԵՔՈՒԼԵԱՆ